

Կ Ա Ր Ծ Ի Ք

Այլիք Մելիքյանի <<Օսար լեզվի ուսումնառության սոցիալ-հոգեբանական հիմնախնդիրները>>
ժ-Թ.00.03 Սոցիալական հոգեբանություն մասնագիտությամբ հոգեբանական գիտությունների թեկնածուի
գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսական աշխատանքի մասին

Մեր օրերում՝ այսչափ զարգացած տեղեկատվական տեխնոլոգիաների դարաբջջանում, անփոխարինելի է լեզվակրթագաստիարակչական ոլորտում գործունեություն ծավալող անձանց դերը, հատկապես եթե վերջիններս անդրազտնում են այդ ոլորտի հիմնախնդիրներին ու դրանց լուծման եղանակներին, ուսումնառության գործընթացում առաջ եկած խոչընդոտների ներկայացմանն ու դրանց հաղթահարման ուղիներին: Անվիճելի է, որ կրթության ոլորտում աշխատող անձի հիմնական գործառնությունը կրթական մեխանիզմների կատարելագործումն ու փորձարկումն է, այդ ջանքավատում առկա հիմնախնդիրների բազմակողմանի ներկայացումն ու դրանց լուծումների փնտրումը, այդ ամենն արդիական ու հրատապ է այնքանով, որ ուղղակի կապ ունի ուսումնական գործընթացի արդյունավետության, ուսումնական կատարողականության բարձրացման, կրթական համակարգի արդիականացման հետ և, հիրավի, կարող է դասավանդման մեթոդաբանության մեջ առանցքային տեղ զբաղեցնել՝ ի նպաստ հայկական կրթության մրցունակության բարձրացման: Հասարակական զարգացման այս փուլում, երբ կարևորվում են միջանձնային հարաբերությունները, ուսանող-ուսանող, ուսանող-ծնող, ուսանող-դասախոս կապը, կրթագաստիարակչական ոլորտի ներկայացուցչի՝ մասնավորապես մանկավարժի առաքելությունն է կերտել ուսյալ ու առաքինի սերունդ: Կրթագաստիարակչական համակարգում ծառայողների մասնագիտությունն ինարկե սրբեաժին է՝ կապված այդ մասնագիտական գործունեության առանձնահատկություններից բխող ներկայացված պահանջների, բարձր մակարդակի ինֆորմաիբապետման, վերահսկման կարողությունների, սարքեր հոգեկեյրաժեժի տեր ուսանողների հետ աշխատելու ունակությունների հետ:

Հեղինակը, ուսումնասիրության ենթարկելով մեծածավալ մասնագիտական գրականություն, մասնավորապես՝ Վ. Լևելտի՝ խոսքի տեղում հանաչողական գործընթացների ներգրավվածության մասին համապարփակ տեսությունը և «Հոգելեզվաբանության պատմություն. նախաշմուկյան դարաբեքան» աշխատությունը, Կ. Լ. Ս. Վիգոտսկու՝ «Ներքին խոսք և ընթերցման գործընթաց» աշխատությունը, ներքին խոսքի յուրահակտությունների ու գործառույթների մասին տեսությունները, Ա. Ա. Լեոնտևի՝ ներքին խոսքի մասին տեսությունը, Ա. Սոկոլովի՝ ընթերցանության ժամանակ ներքին խոսքի նվազեցման կամ կրճատման տեսությունը, Ջ. Միլլերի՝ խոսքի ծագման հոգելեզվաբանական փոխակերպման (տրանսֆորմացիոն) մոդելը, Ն. Ժինկինի՝ «Խոսքի մեխանիզմները» աշխատությունը, Ն. Զոմկու՝ կարտեզյան լեզվաբանության՝ ֆերականության վերաբերյալ առաջադրած վարկածը, Վ. Հունբուրգի՝ լեզվի յուրացման մասին տեսությունը, Ս. Կրաեկնի՝ օտար լեզվի ուսումնասիրության, լեզվական ներդրման ու արդյունքի (input & output) և կամային ընթերցանության վերաբերյալ տեսությունները, իրավացիորեն հանգել է այն եզրակացության, որ լեզվի մետահանաչողական կողմը բավականին ուսումնասիրված բնույթ է օտար լեզվի ուսումնասիրության գիտակարգում, ինչը չի կարելի ասել լեզվի ուսումնասիրության սոցիալ-հոգեբանական կողմի մասին: Հեղինակն իրավացիորեն փաստում է, որ օտար լեզվի մետահանաչողական կողմի հիմնախնդիրներին անդրադարձած հեղինակների տեսությունները չափազանց օգտակար են օտար լեզվի սիրապետման տիրույթում սոցիալ-հոգեբանական հիմնախնդիրների դիտարկման համար, սակայն բավարար չեն օտար լեզվի յուրացման բազմակողմանի ու համապարփակ գործընթաց պահանջները: Հեղինակը նկատել է, որ լեզվի մետահանաչողական կողմի վրա շեշտն այնքան մեծ է, որ բերի է կամ բավարար ուժադրություն հասկացված չէ լեզվի ուսումնասիրության սոցիալ-հոգեբանական կողմին, բանգի հեղինակը նշտորեն շեշտում է, որ օտար լեզվի յուրացումը պետք է ընթանա լեզվամետահանաչողության հոգեբանական գործունեության մեջ: Ուստի ամենալիարժեք ուժադրության կիզակետում է պահել ներքին և արտաքին դրսևապատճառի, դիրքորոշման (ատյուրադի), սագնապի, սոցիալական համատեխտի, մեակուրային առանձնահատկությունների ուղղակի ազդեցությունն օտար լեզվի ուսումնասիրության

գործընթացի վրա, պատճան կերպով ներկայացրել է լեզվի ուսումնառության գործընթացում ուսուցման ու դասավանդման առավել տարածված, ինտերակտիվ մեթոդների ու ռեկրի թելուրյուններն ու առավելությունները՝ պայմանավորված ուսանողների հոգեկերտվածով, մշակել է ամսագրային, հանդեսների ու ակնարկների ռնով հեռաբրիք նյութեր, կազմել հարցաթերթեր սֆիեկտիվ գործունների գնահատման նպատակով, ցուցադրել նոր՝ բլոգային մեթոդ ուսանողների վերլուծամենագատական և ստեղծագործական ներուժի դիտարկման ու զարգացման համար, ներկայացնել բաղաբառնետական, կրոնական և մշակութային առանձնահատկություններ, որոնք մեծապես փոխում են օտար լեզվի ուսումնառության ընթացքը: Ատենախոսը հաջող կերպով օտար լեզվի ուսումնառության գործընթաց է ներմուծել Քննադատական մտածողության հիմնադրամի առաջադրած հոգեբանական բնույթի մեխանիզմներ՝ փորձելով դրանք միաձուլել լեզվի ուսումնառության գործընթացին: Ատենախոսը նպատակ է հետապնդել անդրադասումով լեզվի ուսումնառության գործընթացում սոցիալական համատեմտի կարևորությունը, վերլուծամենագատական ու ստեղծագործական ներուժի բացահայտմանն ուղղված առաջադրանքներին:

Աճիտատեմտի տեսական հիմքը կազմում են Լ. Ս. Վիգոտսկու՝ ներքին խոսքի շարահյուսական և իմաստաբանական կողմերի մասին տեսությունները, հոգեկերտաբանության առաջամարտիկներ Դ. Տիեդմանի, Վ. Հուսթոնի, Զ. Եանյանալի, Վ. Վուլդոտի՝ լեզվի սրտաթերման մեք մտավոր գործընթացների մասին էմպիրիկ տեսությունները, Ա. Բադելեյի, Ն. Թոմսոնի և Մ. Բուչանանի՝ ներքին խոսքի մասին հիմնավորված ուսումնասիրությունները, Ա. Սոկոլովի՝ ընթերցանական առաջադրանքների ժամանակ ներքին խոսքի գործառույթների վերաբերյալ վարկածը, Ս. Կրաչենի՝ օտար լեզվի ուսումնասիրության մասին տեսությունը, Լ. Վիգոտսկու՝ "Մտածողությունը և խոսքը" աճիտությունը, Ա. Ա. Լեոնտևի՝ "Լեզու, խոսք, խոսքային գործունություն" աճիտությունը, Ն. Ժինկինի՝ "Նոսքի մեխանիզմները" աճիտությունը, Ա. Ն. Լեոնտևի "Գործունություն, գիտակցություն և անհատականություն" աճիտությունը, Ռ. Գարգների՝ օտար լեզվի ուսումնառության գործընթացում դրդապատեմտի, դիրքորոշման ու ազգնապի մասին տեսությունները, և ալլոց աճիտանքներ:

Հետաքրքրական է հեղինակի վերլուծություններն ու ուսումնասիրության արդյունքները հայ և ֆուլեյթցի ուսանողների՝ աֆֆեկտիվ գործունեւորի հարցաթերթային չափման վերաբերյալ՝ մասնանշելով նրանց միջև եղած տարբերությունները, տարբերվող է ներքին խոսքի և դրա չափման միավորի վերաբերյալ հեղինակի տեսակետը: Բլոգային և ամսագրային ուսումնասիրություններն ու դրանց վերլուծությունները ևս հետաքրքիր տեղեկատվություն են պարունակում: Հեղինակի կողմից իրականացված գանազան **տեսական և մեթոդաբանական վերլուծությունները** թույլ են տալիս օտար լեզվի ուսումնասիրության սիրություն առկա զիտական ձեռքբերումներն էլ ավելի հարստացնել՝ ընդգրկելով այդ գործընթացի անհատների մաս կազմող սոցիալ-հոգեբանական հիմնախնդիրների ընդլայն հետազոտակերը: Կարելի է ասել, որ սույն առնչություններն օտար լեզվի սիրություն լեզվի սոցիալ-հոգեբանական կողմին առնչվող համալիր և ամբողջընկալական մոտեցման առաջին փորձն է հայերեն լեզվով, որով որոշակիացվում ու ընդլայնվում են օտար լեզվի ուսումնասիրության գործընթացի սոցիալ-հոգեբանական կողմի սահմանները: **Առենախոսական աշխատանքի տիրույթում հետազոտվողների խմբի մեջ ներառվել են Քուվեյթի՝ Միջին Արևելքի ամերիկյան համալսարանի, Ուրաթու համալսարանի և ԵՊՀ-ի ուսանողներն** անհատական ֆակուլտետի 1-3 կուրսի ուսանողները (320 հոգի), ուսումնասիրությունը կատարվել է նկարագրական մեթոդով՝ մեծ մասամբ կիրառվել է դիտման մեթոդը, հարցաթերթերն ու գրույցը: Իրականացված մեծ հետազոտական աշխատանքի շնորհիվ նորովի ներկայացվել է լեզվի սոցիալ-կրթական մոդելը, վերահանվել լեզվի ուսումնասիրության սոցիալ-հոգեբանական կողմի առանձնահատկությունները, և, ամենակարևորը, խնդիրների մեծ մասի համար առաջարկվել են լուծումներ: Սույն առնչություններն ավելի միանշանակ կիրառելի են ուսումնական գործընթացի երկու կողմերի համար էլ, կարող են օգտագործվել օտար լեզվի դասավանդման ավելի արդյունավետ մոդելների մշակման նպատակով, քրեյնինգների ու գրույցների ժամանակ:

Հիլրավի, իրականացված աշխատանքը որոշակի ներդրում է հոգեբանական գիտակարգում:

Այնուամենայնիվ, առկա են որոշ խնդրահարույց հարցեր, որոնց պատասխանները և հիմնավորումները կցանկանայինք լսել:

Մասնավորապես՝

1. Աւթատանն առավելապես կտահիր, եթե բացառվել և հիմնավորվել ընտրանքի ձևավորման սկզբունքները:

2. Ատենախորությունում շատ քիչ է նշվում լեզվական ընդունակությունների մասին, արդյո՞ք այն չի նախատեսում, որ կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքներում դրանց առկայության հանգամանքը էական բան չէր փոփոխվի:

3. Ներքին խոսքի մասին տեսությունները կրկնվում են առաջին և երկրորդ գլուխներում:

4. Համոզիչ չեն 103-114 էջերում մեկնաբանված ստեղծագործական ու ֆենոլոգիական ներածի գնահատման նպատակով ստեղծված բլոգային ու ամսագրային նորությունները, դրանց բուն նպատակն ու վարկածի ապացուցմանն ուղղված միտվածությունը

5. Հստակեցված չէ էջ 74-ում կատարված ուսումնասիրության մեջ ներկայացված երեք հոգեբանական փոփոխականների և դասավանդման մեթոդների միջև փոխկապակցվածությունը, ինչ հիմնելով ե՞ք դրանք նույնացրել, ալյուսակներում այդ փոփոխակցվածությունը չի երևում:

6. Ատենախորության հավելվածներում ներկայացված չեն դիտման և հարցազրույցի մեթոդների կառուցվածքը՝ նպատակը, ժամանակահատվածը, հարցերի կառուցվածքային և թեմատիկ հերթականությունը:

Աւթատանում առկա են նաև բազմաթիվ տեխնիկական և լեզվական խնդիրներ:

Եզրակացություն

Կիլիբ Մելիքյանի <<Օտար լեզվի ուսումնասության սոցիալ-հոգեբանական հիմնախնդիրները>>
ԺՑ.00.03 Սոցիալական հոգեբանություն մասնագիտությամբ հոգեբանական գիտությունների թեկնածուի
գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսությունն ընդհանուր առմամբ համապատասխանում է ՀՀ ԲՈՀ-ի
Գիտական աստիճանների ընդհանուր կանոնակարգի 7-րդ կետի պահանջներին, իսկ նրա հեղինակը արժանի
է հոգեբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի ընդհանուր:

Պատճառական ընդդիմախոս՝

հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Նաիրա Հակոբյան

Նաիրա Հակոբյանի ստորագրությունը

Հաստատում եմ՝

ՀՀ ԳԱԱ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի

գիտակրթական միջազգային կենտրոնի գիտաբարոյաբան

Մ. Սարգսյան

(Handwritten signature of M. Sarghsyan)